

Samen Sterk Staan!

Naar een integrale Twentse aanpak
laaggeletterdheid in 2024

Een samenwerking van:

Inhoudsopgave

1. Voorwoord: Samen Sterk Staan!

2. Inleiding

1. Maatschappelijk belang
2. Ambitie

3. Context

1. Landelijk bestuursakkoord laaggeletterdheid voorlopig opgezegd
2. Twentse aanpak laaggeletterdheid
3. Spanningsveld tussen ambitie en financiële middelen

4. Feiten en cijfers

1. Wat is laaggeletterdheid?
2. Risicofactoren
3. Laaggeletterdheid in Twente

5. Aanpak Samen Sterk Staan!

1. Terugdringen van laaggeletterdheid
 - 1.1 Herkennen, motiveren en doorverwijzen
 - 1.2 De vraag centraal: wat wil ik leren en doen
 - 1.3 Schuldhulpverlening, wijkteams en bijstandsteams als vindplaatsen
 - 1.4 Het verhogen van basisvaardigheden
 - Twentse educatietrajecten
 - Lokale non-formele scholing
 - Entree-opleiding als belangrijke schakel
 - Vakopleidingen
 - 1.5 Aantal doelgroepen nader toegelicht
 - Laaggeletterde volwassenen die Nederlands als moedertaal hebben (NT1)
 - Laaggeletterde volwassenen die Nederlands als tweede taal hebben (NT2)
 - Werkenden
 - Sociale werkvoorziening
2. Voorkomen van laaggeletterdheid
 - 2.1 Jeugd t/m de basisschool
 - 2.2 Jeugd middelbare school
 - 2.3 Werkende jongeren
 - 2.4 Inburgering
3. Versterken keten naar participatie
4. Versterken van de Taalhuizen
5. Direct duidelijk

6. Jaarlijkse uitvoeringsplannen

7. Monitoring voortgang

1. Voorwoord: Samen Sterk Staan!

De wereld verandert, soms pijlsnel zoals in deze coronatijd pijnlijk duidelijk wordt. Veranderingen bieden echter ook kansen en uitdagingen, waar we later hopelijk met een gevoel van trots op kunnen terugkijken. Veranderingen brengen ook risico's met zich mee. Voor de mensen aan de onderkant van de samenleving komt de klap van de economische crises hard aan en zijn de coronagezondheidsrisico's hoger.

Mensen die moeite hebben met lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden ervaren deze periode als extra moeilijk. Met onze integrale aanpak laaggeletterdheid willen we in Twente iedereen kansen bieden om deze juist nu zo noodzakelijke basisvaardigheden te leren.

Wij willen dat Twente een weerbare bevolking heeft, die kansen benut en zich verantwoordelijk voelt voor een gezamenlijke toekomst voor ons en onze kinderen.

Daarvoor moeten mensen goed worden opgeleid. Opgeleid om het beste uit zichzelf te halen. Dat is voor iedereen maatwerk.

Basisvaardigheden als lezen, schrijven, rekenen en het gebruiken van computer of smartphone zijn belangrijk om mee te kunnen doen in de samenleving. Maar ook om vakopleidingen te volgen en bij te blijven in de veranderende arbeidsmarkt in Twente en daarbuiten.

Vanuit de betrokken lokale partners en de politiek is er breed draagvlak en ambitie voor het terugdringen van laaggeletterdheid. Hoe we dat in gezamenlijkheid als 14 Twentse gemeentes doen leest u in onze Aanpak laaggeletterdheid Twente 2020-2024.

In Twente kijken we naar elkaar om, helpen we elkaar, stimuleren wij elkaar en werken we met elkaar. Dit past in onze traditie van Noaberschap. Ook voor onze toekomst geldt: Samen staan we sterk!

Arjan Kampman

Voorzitter Portefeuillehoudersoverleg Arbeidsmarkt Regio Twente en

wethouder contactgemeente voor de Wet Educatie en Beroepsonderwijs in Twente

2. Inleiding

2.1 Maatschappelijk belang

Laaggeletterdheid belemmert mensen om mee te doen in de maatschappij. Het is voor laaggeletterden lastig om zelfstandig toelagen aan te vragen, formulieren in te vullen, te reizen met het openbaar vervoer, kinderen met hun schoolwerk te helpen, informatie te begrijpen over hun gezondheid en zorg of hun eigen geldzaken (online) te regelen. Laaggeletterde ouders hebben ook moeite om hun kinderen te helpen tijdens de schoolperiode, waardoor de kans groot is dat laaggeletterdheid wordt doorgegeven naar toekomstige generaties.

Door inzet van creativiteit en gebruik van hun netwerk redden veel laaggeletterden zich in het dagelijks leven en kunnen hun beperking vaak jaren verborgen houden. Toch zijn ze kwetsbaar als de wereld om hen heen verandert. Bijvoorbeeld door veranderingen op hun werk, nieuwe ontwikkelingen die in

de samenleving worden ingevoerd (internetbankieren, digitale overheid, OV-chipkaart etc.), de gezinssituatie wijzigt, of de gezondheidssituatie verandert waardoor contact met de medische wereld belangrijk wordt.

Het belang om laaggeletterdheid aan te pakken wordt door Stichting Lezen en Schrijven en Cinop in onderstaande tien punten samengevat:

1. *Participatie*: Het kunnen lezen en schrijven is essentieel voor een volwaardige deelname aan de samenleving.
2. *Integratie*: Samen communiceren is essentieel voor samen leven. Kunnen lezen en schrijven is daarvoor een basis.
3. *Democratie*: Als één op de tien Nederlanders de oproepkaart voor de verkiezingen niet kan lezen, zal hun mening niet worden gehoord.
4. *Zelfvertrouwen en eigenwaarde*: Iemand die leert lezen en schrijven krijgt meer zelfvertrouwen en staat zekerder in de maatschappij.
5. *Volksgezondheid*: Laaggeletterden doen gemiddeld meer dan anderen een beroep op de gezondheidszorg.
6. *Arbeidsmarkt*: Goed kunnen lezen en schrijven verhoogt de kans op arbeid.
7. *Toekomstige sociale voorzieningen*: Nederland vergrijsst. Dit betekent dat er in de toekomst te weinig werkenden zijn om onze sociale voorzieningen op peil te houden. Daarom moet het arbeidspotentieel volledig worden benut.
8. *Voortijdig schoolverlaten*: Laaggeletterdheid kan één van de oorzaken zijn van het niet mee kunnen komen op school.
9. *Economie*: Laaggeletterden zijn relatief veelvuldig werkloos en hebben regelmatig een uitkering. Zij dragen op die manier niet optimaal bij aan de lokale economie.
10. *Winst*: Investeren in het voorkomen en terugdringen van laaggeletterdheid verdient zich terug.

Uit onderzoek van PricewaterhouseCoopers blijkt verder dat laaggeletterdheid de Nederlandse samenleving bijna 1 miljard euro per jaar kost. Hogere gezondheidskosten, uitgaven voor uitkeringen, lagere productiviteit van laaggeletterden die werken en gemiste belastinginkomsten zijn de grootste kostenposten.

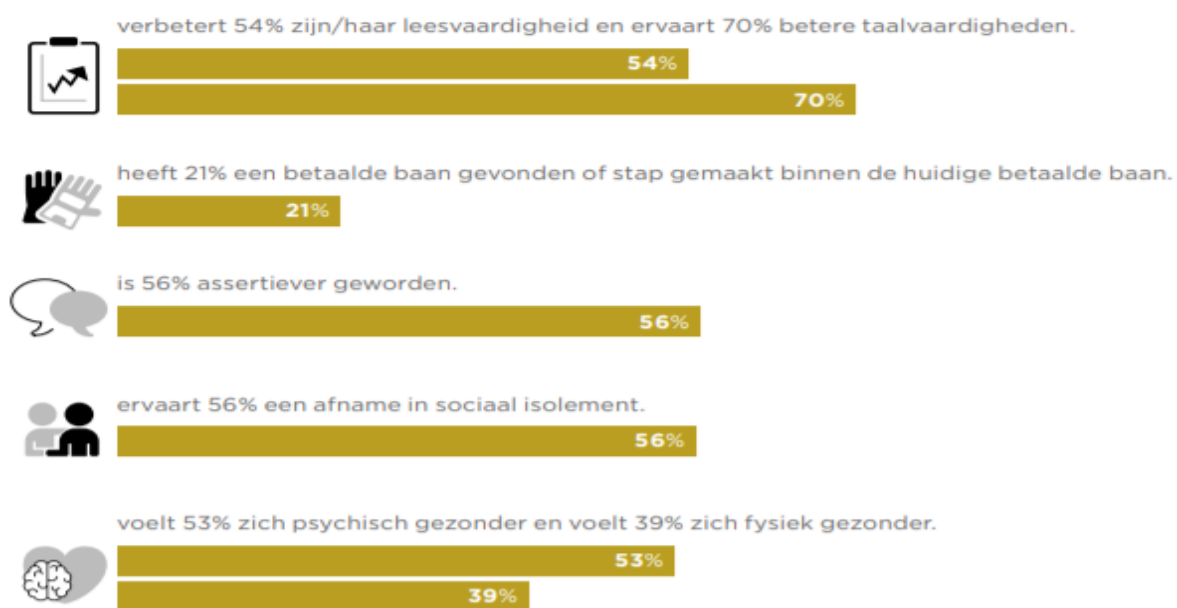
2.2 Ambitie

Samen met onze partners in Twente voeren we een breed scala van activiteiten uit om laaggeletterdheid te voorkomen, te herkennen en te verminderen. Door al deze activiteiten zichtbaar te maken in dit plan kunnen verbindingen tot stand komen die nu nog niet ten volle worden gelegd. Dat doen we als gemeenten samen met onze partners: Bibliotheken, Stichting Lezen en Schrijven, ROC van Twente en andere scholingsinstellingen, welzijnsinstellingen, werkgevers en het Leerwerkloket Twente. We willen in Twente toewerken naar een ketenbenadering, waardoor onze inwoners zich verder (blijven) ontwikkelen richting startkwalificatie op de arbeidsmarkt en actief deelnemen in onze samenleving. Dat kan door haalbare stappen te zetten in werk, vrijwilligerswerk of de eigen thuissituatie.

Het is helaas niet realistisch dat iedereen geletterd kan worden, omdat het daarvoor vereiste niveau (MBO-2/3) voor veel mensen onbereikbaar is. Maar elke (kleine) stap omhoog op de participatieladder telt! Onze aanpak van laaggeletterdheid zoekt dan ook nadrukkelijk de verbinding met participatie. De aanpak van laaggeletterdheid is geen doel op zich, maar een middel om onze inwoners een betere uitgangspositie te geven om te participeren in de samenleving.

Onderstaande tabel laat zien wat er met de aanpak van laaggeletterdheid binnen korte tijd kan worden bereikt. De effecten zijn na een periode van ongeveer 15 weken (zonder vakanties), met uitzondering van de verbeterde leesvaardigheid die na een periode van ongeveer 6 maanden (zonder vakanties) geldt.

Van de deelnemers/cursisten:

Bron: Feiten & Cijfers Laaggeletterdheid, 2018, Stichting Lezen en Schrijven

Om deze vooruitgang vast te houden is het belangrijk dat de geleerde vaardigheden doorlopend gebruikt worden in het dagelijkse leven (“use it, or lose it”). Hiervoor is de koppeling met participatie van belang.

Interessant is in dit verband ook een onderzoek dat professor Maurice de Greef (hoogleraar leereffecten laagopgeleiden en laaggeletterden aan de Vrije Universiteit van Brussel) in 2019 onder educatiedeelnemers van het ROC van Twente heeft uitgevoerd naar de impact op gebieden van het sociale domein, waaronder armoedebestrijding. Hieruit komt naar voren dat 46% van de deelnemers betere financiële vaardigheden ervaart en deze ook kan toepassen in de eigen praktijksituatie. Dit is een waardevol neveneffect, aangezien de hoofddoelstelling van de educatietrajecten het aanleren van taal-, reken- en digitale vaardigheden betreft.

Dit positieve neveneffect doet zich waarschijnlijk ook voor bij de scholingsactiviteiten van de andere partners in de taalsamenwerking. Mensen krijgen toegang tot lesstof, leren van elkaar, breiden hun eigen contactennetwerk uit, hebben meer mogelijkheden om (eerder) problemen en mogelijke oplossingen te bespreken, of kunnen door docenten/begeleiders worden doorverwezen naar hulpinstanties.

3. Context

3.1 Landelijk bestuursakkoord laaggeletterdheid voorlopig opgezegd

Op 9 september 2019 is door het Rijk en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG) het bestuursakkoord laaggeletterdheid 2020-2024 gesloten. Doel hiervan was om uiterlijk eind 2024 in alle arbeidsmarktregio's een effectieve aanpak van laaggeletterdheid te realiseren, waarbij het bereik aantoonbaar groeit voor een bredere doelgroep, waarbij integraal wordt gewerkt vanuit het Sociaal Domein en adequate monitoring plaats vindt. Hiertoe zouden de arbeidsregio's eerst per 1 juli 2020

en later -vanwege de corona – per ultimo 2020 hun plannen indienen bij het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW).

De nadere uitwerking van het bestuursakkoord leidde echter gaandeweg tot veel bureaucratie en regeldruk, terwijl de financiële middelen uitbleven om problemen aan te pakken.

Zo is het educatiebudget (WEB) over 2019 niet geïndexeerd voor loon/prijsstijgingen., waardoor dus met hetzelfde bedrag minder cursusaanbod kan plaatsvinden. Ook voor de komende jaren is nog niet duidelijk of indexering wel zal plaatsvinden. Dit leidde tot onbegrip bij de gemeenten, omdat juist de WEB-middelen de kern vormen van de uitvoeringsmiddelen om met het bestuursakkoord aan de slag te gaan.

Hierdoor voelde de VNG zich genoodzaakt om in juli 2020 het landelijke bestuursakkoord op te zeggen. Dit is nog steeds de actuele situatie. Op ambtelijk niveau gaan echter de gesprekken over de nadere uitwerking door en de verwachting is dat er alsnog een akkoord komt.

3.2 Twentse aanpak laaggeletterdheid

Op dit moment is er vanuit het landelijke kader geen noodzaak om een regionaal plan op te stellen, maar vanwege de meerwaarde die wij zien in meer verbinding en samenhang is dit Twentse plan alsnog opgesteld. Mocht het bestuursakkoord weer van kracht worden, dan kan ons plan hierop vlot worden aangepast. Dat geldt ook voor de definitieve invulling van de monitoring, waarbij gegevens ten behoeve van een landelijke monitor moeten worden aangeleverd.

Het voorliggende plan legt de uitgangspositie vast om in de periode tot 2024 te komen tot een samenhangende en effectieve aanpak laaggeletterdheid. Het plan schetst vanuit de breedte van het sociaal domein waar laaggeletterdheid aanknopingspunten heeft, waar actoren in Twente al belangrijk werk doen met impact op laaggeletterdheid en welke budgetten hun bijdrage leveren aan de aanpak van laaggeletterdheid.

Twente krijgt van het Rijk geen extra middelen voor uitvoerende activiteiten en dus is de uitdaging om meer uit de bestaande middelen te halen door betere of slimmere verbindingen te leggen. Daar biedt deze Twentse nota handvatten voor. Verschillende partners die een bijdrage leveren in de aanpak van laaggeletterdheid hebben een eigen budget, als gemeenten zetten we de regionale educatiemiddelen (WEB) in en een grote verscheidenheid aan lokale taalactiviteiten wordt uit eigen gemeentelijke middelen gefinancierd.

Jaarlijks wordt al een regionaal educatieplan (WEB) gemaakt waarin de ambitie, inzet en het aanbod voor het daarop volgende jaar wordt weergegeven.

Elk van de 14 gemeenten kan de komende periode tot 2024 benutten om jaarlijks vanuit dit brede kader een op de eigen lokale situatie toegespitst uitvoeringsplan maken. De verwachting is dat de lokale plannen vanwege de gezamenlijke achtergrond en referentiekader van deze nota in dezelfde richting gaan werken, met oog voor maatwerk en prioriteiten in de eigen gemeente. Zo kan in de ene gemeente bijvoorbeeld een koppeling van laaggeletterdheid met de gezinsaanpak worden uitgewerkt, terwijl een andere gemeente het accent legt bij de doelgroep ouderen of werkenden.

3.3 Spanningsveld ambitie en financiële middelen

Er zit een spanningsveld tussen de ambitie om meer mensen te bereiken en het beschikbare geld om dit te realiseren. Vanuit integrale samenwerking binnen het Sociaal Domein proberen we zoveel mogelijk laaggeletterden kansen te bieden. Dat kan door binnen de mogelijkheden in de keten te verwijzen naar passende activiteiten die nog ruimte hebben, de groepsgrootte te verhogen (onder voorbehoud van de coronamaatregelen), verder te experimenteren met de digitale mogelijkheden die we in deze tijd van corona hebben ontdekt en sneller de volgende stap in de keten naar participatie en vervolgopleidingen te zetten.

Mocht extra inzet van gemeentelijke middelen toch nodig zijn dan wordt hiertoe de afweging integraal vanuit het Sociaal Domein van de gemaakt. Dat wil zeggen dat vanuit de hele keten naar participatie wordt afgewogen waar de inzet het beste gepleegd kan worden en of deze opweegt tegen mogelijke krapte vanuit andere initiatieven in het Sociaal Domein van de betreffende gemeente.

4. Feiten en cijfers

4.1 Wat is laaggeletterdheid?

Laaggeletterdheid is een overkoepelende term voor volwassenen die grote moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen. In Nederland betreft het ongeveer 2,5 miljoen mensen van 16 jaar en ouder, ofwel ongeveer 1 op de 6 Nederlanders. Vaak hebben laaggeletterden ook moeite met digitale vaardigheden. Meer dan de helft is autochtoon, en heeft Nederlands dus als moedertaal. Iets meer dan de helft (57%) heeft een betaalde baan.

Vanaf niveau 2F spreekt het OCW van 'geletterdheid'. Dit niveau komt overeen met het eindniveau van het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (VMBO) of niveau MBO-2/3. Volwassenen met een taal- en/of rekenniveau onder 2F zijn onvoldoende geletterd of laaggeletterd.

Laaggeletterdheid gaat vaak samen met schaamte of kan als een ondergeschikt probleem worden ervaren wanneer sprake is van meervoudige problematiek. Problemen met de gezondheid, rondkomen met het inkomen, de (vaste) partner, of met kinderen kunnen zoveel zorgen geven dat de eerste prioriteit bij overleven ligt en niet bij nieuwe dingen leren.

Veel laaggeletterden hebben een manier gevonden om zich met hun lage taalniveau toch te redden in de samenleving. Zij werken bijvoorbeeld in beroepen waar een minder groot beroep op taalvaardigheden wordt gedaan, of gebruiken collega's om hen met de taal, veranderingen of instructies te helpen. Een laag niveau van taalvaardigheid kan gecompenseerd worden met andere vaardigheden, zoals mondelinge taalvaardigheden, sociale vaardigheden, creativiteit, relativiseringsvermogen of een goed geheugen.

Hieronder de Uitspraken top 10, als voorbeeld van creativiteit en sociale vaardigheden:

4.2 Risicofactoren laaggeletterdheid

Er zijn veel verschillende cijfers beschikbaar als het gaat over laaggeletterdheid. Deze cijfers kunnen niet makkelijk met elkaar worden vergeleken, omdat ze vaak een andere grondslag hebben. Meer eensgezindheid bestaat er over de risicofactoren voor laaggeletterdheid. Het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) vat deze als volgt samen:

1. **Opleidingsniveau:** bij mensen met een laag opleidingsniveau komt laaggeletterdheid veel vaker voor dan bij mensen met een hoog opleidingsniveau.
2. **Leeftijd:** laaggeletterdheid komt vaker voor in hogere leeftijdsgroepen. Dit komt enerzijds door verlies van vaardigheden met het ouder worden en anderzijds door beperktere scholing op jonge leeftijd. Dat de laaggeletterdheid in Nederland stijgt komt onder meer doordat Nederland vergrijsd: we worden steeds ouder en er komen ook steeds meer ouderen bij.
3. **Soort opleiding:** laaggeletterdheid komt vaker voor bij mensen met een beroepsopleiding (bijvoorbeeld mbo) dan bij mensen met een algemene opleiding (bijvoorbeeld havo/vwo).
4. **Arbeidsmarktstatus:** laaggeletterdheid komt vaker voor bij mensen die geen werk hebben. Bij studenten en fulltime werkenden komt laaggeletterdheid minder vaak voor.
5. **Beroep:** laaggeletterdheid komt vaker voor bij mensen die een beroep hebben met een lage sociale status, zoals ongeschoold werk of fabrieksarbeid.
6. **Migratiestatus:** bij allochtonen komt vooral bij de 1e generatie laaggeletterdheid veel voor. Een andere risicogroep zijn allochtone jongeren in de 2e of 3e generatie.

Verder blijkt uit landelijk onderzoek een sterke relatie tussen laaggeletterdheid en gezondheids- en armoedeproblematiek.

Schulden en armoede

Mensen die moeite hebben met lezen, schrijven en/of rekenen zijn vaker langdurig arm dan niet-laaggeletterden. Armoede en laaggeletterdheid gaan hand in hand: laaggeletterdheid is vaak een belemmering om zelfredzaam te zijn en armoede vergroot de kans op laaggeletterdheid (Echo en ROA, 2016).

- Mensen die moeite hebben met lezen of rekenen zijn oververtegenwoordigd onder de aanvragen bij schuldhulpverlening (Mesis, 2016).
- Problematische schulden ontstaan doordat de overheid te hoge verwachtingen heeft van de financiële zelfredzaamheid van burgers (WRR, 2016).
- De kwetsbare groep laaggeletterden komt niet makkelijk binnen bij de schuldhulpverlening. Zij weten vaak niet op eigen kracht de juiste weg te vinden (Nationale ombudsman, 2016).

Gezondheid

- Laaggeletterden zijn en voelen zich vaker minder gezond dan geletterden, hebben een grotere kans eerder te sterven, maken meer gebruik van zorg van een huisarts en ziekenhuis en maken minder gebruik van zorg vooraf en nazorg.
- Laaggeletterden beschikken vaak onvoldoende over basisvaardigheden om regie te kunnen voeren over de eigen gezondheid.
- Professionals die zorg verlenen moeten zeker weten dat patiënten en cliënten hen begrijpen. Het is dus belangrijk dat zij laaggeletterden herkennen en hun communicatie hierop afstemmen.

4.3 Laaggeletterdheid in Twente

In 2019 is vanuit het landelijke actieprogramma “Tel mee met Taal” een onderzoek gedaan om gemeenten houvast te bieden voor het aanpakken van laaggeletterdheid (uitgevoerd door de onderzoeksinstituten ECHO, ROA en Etil op basis van PIAAC- en CBS-data uit 2017). Uit dit onderzoek blijkt dat in Twente 13% van de volwassenen moeite heeft met lezen en schrijven. Het landelijke percentage ligt in dit onderzoek iets lager op 12%. De verschillen tussen de gemeenten zijn echter groot.

In onderstaande tabel worden de percentages laaggeletterdheid per Twentse gemeente en de onderverdeling van laaggeletterdheid naar verschillende groepen weergegeven.

Percentage laaggeletterdheid per Twentse gemeente en uitsplitsing per doelgroep:

	Enschede	Almelo	Hengelo	Oldenzaal	Borne	Dinkelland	Tubbergen
Gemiddelde laaggeletterdheid	24%	18%	7%	4%	9%	9%	9%
Doelgroep							
A. Nederlandse werkenden (50+) met een gezin	10%	12%	15%	19%	22%	28%	28%
B. Nederlandse niet-actieven (50+) met gezin	9%	10%	9%	12%	15%	15%	17%
C. Nederlandse werkenden (30-50 jaar)	7%	7%	8%	10%	12%	11%	12%
D. Oudere Nederlandse singles (50+)	8%	8%	9%	10%	9%	7%	7%
E. Jongeren (<30) zonder partner of kinderen	13%	10%	11%	12%	12%	16%	17%
F. Migranten (30+) met partner en/of kinderen	34%	34%	30%	22%	15%	9%	6%
G. Divers	19%	18%	18%	15%	16%	13%	12%

Bron: geletterdheidinzicht.nl, 2019

	Haaksbergen	Hof van Twente	Hellendoorn	Twenterand	Rijssen-Holten	Wierden	Losser
Gemiddelde laaggeletterdheid	7%	7%	8%	8%	9%	9%	4%
Doelgroep							
A. Nederlandse werkenden (50+) met een gezin	23%	24%	24%	23%	22%	25%	21%
B. Nederlandse niet-actieven (50+) met gezin	15%	15%	18%	20%	16%	16%	16%
C. Nederlandse werkenden (30-50 jaar)	11%	11%	12%	13%	12%	13%	10%
D. Oudere Nederlandse singles (50+)	9%	9%	9%	7%	6%	7%	9%
E. Jongeren (<30) zonder partner of kinderen	13%	13%	13%	14%	15%	14%	12%
F. Migranten (30+) met partner en/of kinderen	16%	13%	9%	8%	13%	9%	16%
G. Divers	15%	14%	15%	16%	16%	15%	16%

Bron: *geletterdheidinzicht.nl*, 2019

Naast *migranten (30+) met partner en/of kinderen* vormen *Nederlandse werkenden (50+) met een gezin* de grootste groep laaggeletterden in Twente. Bovenstaande tabel biedt de afzonderlijke gemeenten inzicht in de lokale situatie om hun aanpak op af te stemmen en de gewenste accenten te leggen. Zo kan de doelgroep migranten op basis van deze cijfers bij de grotere Twentse gemeenten meer aandacht worden gegeven dan bij de kleinere gemeenten.

In het onderzoek wordt verder nog onderscheid gemaakt tussen ‘mild’ en ‘sterk’ laaggeletterd. Ruim de helft van de laaggeletterden in Twente (54%) valt in de categorie ‘mild’ laaggeletterd. Dit onderscheid is van belang, omdat voor mild laaggeletterden een hoger niveau van geletterdheid bereikbaar is dan voor de sterk laaggeletterden. Het blijkt namelijk weinig realistisch om te streven naar een verbetering in geletterdheid van meer dan één opleidingsniveau. Ook kan bij de mild laaggeletterden het alsnog behalen van een startkwalificatie op de arbeidsmarkt als doel worden meegenomen, terwijl voor de sterk laaggeletterden participatie via laaggeschoold werk of vrijwilligerswerk de doelen zijn. Voor beide geldt dat we in Twente gespitst en trots zijn op elke stap die inwoners zetten met hun taalverwerving en op de participatieladder.

5. Aanpak Samen Sterk Staan!

Nadat in de voorgaande hoofdstukken inzichtelijk is gemaakt wat en hoe groot laaggeletterdheid als probleem is, wordt in dit hoofdstuk beschreven hoe laaggeletterdheid in Twente aangepakt kan worden.

Met onze aanpak willen we meer mensen bereiken. Dat doen we door meer oog te hebben voor preventie van laaggeletterdheid bij de jeugd en inburgering, door onze voelhorens in de eigen gemeentelijke organisatie en bij andere maatschappelijke organisaties te verbeteren, door beter aan te sluiten op de vraag van de laaggeletterde zelf en door meer gericht te zijn op het zetten van (kleine) stappen op de participatieladder. Dit laatste is van belang, omdat voor een aanzienlijke groep laaggeletterden het vereiste 2F-niveau (MBO-2/3) onbereikbaar is. Voor hen is niet het doel om geletterd te worden, maar om hun taal en andere vaardigheden te verhogen, zodat ze beter deel kunnen nemen aan de (steeds veranderende) samenleving.

Samen met onze partners in Twente voeren we een breed scala aan activiteiten uit om laaggeletterdheid te voorkomen, te herkennen en te verminderen. Daar zijn we al mee bezig. Onze ambitie is om meer verbinding en intensivering in de keten naar participatie aan te brengen. Wij vinden het belangrijk dat jongeren en inburgeraars goed onderwijs krijgen en met de vereiste vaardigheden uitstromen. Verder stimuleren wij volwassenen om gebruik te maken van het aanbod van de Taalhuizen in Twente, praktische stappen te zetten naar participatie en zelfredzaamheid en zich te (blijven) ontwikkelen richting startkwalificatie op de arbeidsmarkt.

De Twentse aanpak van laaggeletterdheid verloopt langs Twee interventielijnen:

1. Het *terugdringen* van laaggeletterdheid door herkennen, motiveren en doorverwijzen van laaggeletterden en het verhogen van basisvaardigheden.
2. Het *voorkomen* van laaggeletterdheid door vroegtijdig aandacht voor (de kans op) taalachterstand bij de jeugd op school en daarbuiten, en voor volwassenen bij de inburgering.

Het *stimuleren van participatie* loopt hier als een rode draad doorheen. Het voorkomen van laaggeletterdheid is zoals eerder gezegd geen doel op zichzelf, maar vooral een middel om inwoners een betere uitgangspositie te geven om te participeren in onze samenleving en hun zelfredzaamheid te vergroten.

Tenslotte gaan we in dit hoofdstuk nader op een aantal doelgroepen in.

5.1 Terugdringen van laaggeletterdheid

5.1.1 Herkennen, motiveren en doorverwijzen

Veel laaggeletterden hebben een weg gevonden om zich te redden, schamen zich of zien laaggeletterdheid als een ondergeschikt probleem (zie 4.1) en hebben geen behoefte om "ontmaskerd" te worden als laaggeletterde. Ze zijn echter erg kwetsbaar als de wereld om hen heen verandert. Op die momenten is er behoefte aan hulp en dat zijn dan ook momenten om kansrijk in gesprek te gaan om hun basisvaardigheden te verbeteren.

Een goede timing is dus belangrijk bij het bespreekbaar maken van laaggeletterdheid. Die doet zich over het algemeen voor wanneer:

- iemand toe is aan een volgende stap;
- er beweging in de situatie moet komen;
- samen aan de slag wordt gegaan.

Laaggeletterdheid moet op een goede manier bespreekbaar worden gemaakt. Door het onderwerp uit de taboesfeer te halen, wordt de drempel om er iets aan te doen lager. Hierbij is het van belang om niet het begrip laaggeletterdheid centraal te stellen, maar wat er te winnen valt bij het zetten van (kleine) stappen die de basisvaardigheden, weerbaarheid en participatie vergroten.

Dit is een belangrijk aandachtspunt om mee te nemen bij het trainen van gemeentelijke en andere professionals die veel met laaggeletterden in contact komen en die een rol spelen in het herkennen, motiveren en doorverwijzen. Daarbij zijn goede contacten en korte lijnen met de lokale taalpunten van belang, waarbij inzet van en ondersteuning door professionals in het hele traject belangrijk is.

5.1.2 De vraag centraal: wat wil ik leren en doen

Onze lokale taalpunten moeten minder vanuit het aanbod aan activiteiten het gesprek aangaan, maar meer vanuit de behoefte van de laaggeletterde. Hierop speelt de nieuwe werkwijze voor de intake op basis van “Wat wil ik leren en doen” in die onze taalpunten vanaf 2021 invoeren. Hierbij vormt de vraag van de deelnemer het uitgangspunt. Het aanbod moet liefst zo concreet mogelijk en toegesneden zijn op de leefwereld, zoals hulp bij het internetbankieren, oproepen van het ziekenhuis kunnen lezen, zelf kunnen invullen van werkbriefjes, of een sollicitatiebrief schrijven. In de Taalpunten wordt de vraag vanuit de bredere context van de ketenaanpak bekeken en wordt nagegaan waar – misschien na afloop van de eerste activiteit of als het kan gelijktijdig – een volgende stap kan worden gezet. Hoe breder mensen zich ontwikkelen en hoe vaker zij de geleerde vaardigheden inzetten, des te beter deze duurzaam bekliven (‘use it, or lose it’).

Actiepunt/handvat voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

- Taalpunten voor vanaf 2021 “Wat wil ik leren en doen” als basis voor de intake in.

5.1.3 Schuldhulpverlening, wijkteams en werk&inkomen als vindplaatsen

Laaggeletterden hebben meer kans op schulden en ervaren meer gezondheidsproblemen (zie paragraaf 4.2), wat de kans op (behoud van) betaald werk verkleint. Het herkennen van laaggeletterdheid als één van de mogelijke oorzaken voor deze problemen kan helpen bij het oplossen daarvan. Aandacht voor laaggeletterdheid in beleidsnota’s over arbeidsmarktaanpak, armoede en schuldhulpverlening, en werk&inkomen past hierbij, waarbij consulenten met veel klantcontacten getraind worden in het herkennen, motiveren en doorverwijzen van laaggeletterden.

Veel gemeenten kennen een formulierenadvies of informatiepunt waar mensen met formulieren en brieven geholpen worden. Ook hier kan de link met de Taalpunten worden gelegd om laaggeletterdheid tegen te gaan.

Verder hebben we als gemeente een bijzondere verantwoordelijkheid als het gaat om de doelgroep werklozen. Onder de groep langdurig werklozen (> 1 jaar werkloos) is het landelijke percentage laaggeletterdheid relatief hoog (25%, bron Buisman et al, 2013). Als gemeenten voeren we de wet Taaleis uit, die vereist dat iedere uitkeringsgerechtigde de Nederlandse taal op tenminste niveau A2/1F beheerst, of kan aantonen dat minimaal 8 jaar Nederlandstalig onderwijs is gevolgd. Bij onvoldoende taalniveau wordt - indien reëel - een inspanningsverplichting opgelegd om het vereiste niveau te halen. In Twente kunnen deelnemers hiervoor gratis gebruik maken van de taaltrajecten die vanuit de educatiemiddelen (WEB) door het ROC van Twente worden uitgevoerd en alle non-formele taalactiviteiten die door lokale partners via de Taalpunten worden aangeboden.

Als Twentse gemeenten gaan we verder dan de Taaleis en bieden educatietrajecten aan tot en met het hogere taalniveau B2/2F, omdat dit voor het tegengaan van laaggeletterdheid en de uitplaatsing op de arbeidsmarkt wenselijk is. Daarnaast stimuleren we werkzoekenden om via vakopleidingen een betere uitgangspositie op de arbeidsmarkt te verkrijgen. Ook deze opleidingen dragen bij aan verhogen van het taalniveau.

Actiepunten/handvatten voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

- De consultants van de schuldhulpverlening, wijkteams en werk&inkomen trainen in het herkennen, motiveren en gericht doorverwijzen naar de lokale taalpunten. Deze training ook aanbieden aan gemeentelijke baliemedewerkers die veel laaggeletterden zien.
- Verbinding leggen tussen taalpunten en formulierenadviespunten. Aandacht vragen voor laaggeletterdheid in onze beleidsnota's over arbeidsmarktaanpak, armoede en schuldhulpverlening, en wijkteams, met name voor het herkennen, motiveren en doorverwijzen van laaggeletterden.

5.1.4 Het verhogen van basisvaardigheden

Voor het verhogen van taal, rekenen en digitale vaardigheden zijn de Twentse educatietrajecten beschikbaar naast of in combinatie met de per gemeente lokaal beschikbaar gestelde non-formele scholing. Het merendeel van de educatietrajecten valt onder de zogenaamde formele scholing, omdat de trajecten diplomagericht zijn en worden gegeven door daartoe bevoegde docenten. Voor de non formele scholing geldt de diploma eis niet. Deze scholing wordt verzorgd door vrijwilligers, die hiervoor een training hebben gehad en begeleid worden door een professional.

Basisvaardigheden kunnen ook worden verhoogd doordat vakscholing wordt gevolgd, waarmee toegewerkt wordt naar een startkwalificatie op de arbeidsmarkt. De entree-opleiding vervult hierbij een belangrijke rol vanwege de lage toegangseis.

Twentse educatietrajecten

Voor de regionale uitvoering maken we als Twentse gemeenten in het bijzonder gebruik van de educatiemiddelen (WEB), die voor de uitvoering in de periode 2020 - 2024 bij het ROC van Twente worden ingezet. Op lokaal niveau sluiten de Twentse educatietrajecten aan op de non-formele initiatieven en activiteiten die elk van de 14 gemeenten uit eigen middelen financiert. Ook sluiten de educatieactiviteiten aan op doorstroom naar vakopleidingen, waardoor deze educatietrajecten als het ware een brugfunctie vervullen naar de arbeidsmarkt.

Op jaarbasis gaat het om de inzet WEB van afgerond 2 miljoen euro in Twente. Met het ROC van Twente is als prestatie-indicator afgesproken dat tenminste 70% van de taaldeelnemers, die hun formele educatietraject afronden, één of meer niveaustijgingen heeft behaald. Het ROC meet dit op de 5 onderdelen lezen, schrijven, luisteren, spreken en gesprekken voeren, waardoor de educatietrajecten mede als passend instrument ingezet kunnen worden in het kader van de wet Taaleis.

Enkele jaren geleden is onderzoek (De Greef, 2017) gedaan naar de impact van de door het ROC uitgevoerde educatietrajecten in Twente. Vergeleken met de benchmark boekten de educatietrajecten goede resultaten op sociale inclusie. Na deelname aan het educatietraject gaf 27% van de deelnemers aan betaald werk te hebben en deed 44% vrijwilligerswerk. Daarnaast waren 83 deelnemers doorgestroomd naar beroepsopleidingen, waardoor een doorlopende leerlijn gerealiseerd wordt. Dit onderzoek wilden we in 2020 herhalen, maar vanwege de corona is dit uitgesteld naar voorjaar 2021.

In Twente is bestuurlijk gekozen om tot en met 2024 de beschikbare educatiemiddelen (WEB) volledig bij het ROC van Twente in te zetten. Redenen hiervoor zijn:

- Tevredenheid over de uitvoering en prijsstelling van de educatietrajecten door het ROC van Twente in de afgelopen jaren.

- De aansluiting en samenwerking die het ROC als aanbieder van Twentse educatietrajecten heeft met de per gemeente verschillende actieve partners op het gebied van vrijwilligerswerk en non-formele scholing (praathuizen, taalmaatjes).
- Door het grote aantal educatiedeelnemers bij het ROC kan gewerkt worden met (homogene) niveaugroepen. Reiskosten voor deelnemers, die naar een andere gemeente moeten reizen voor bij hen passend educatieaanbod, worden door het ROC vergoed.
- Voor het uitvoeren van een aanbestedingstraject en het inwerken van een nieuwe partij in het Twentse werkveld wegen de kosten voor de relatief korte periode tot einde WEB in 2024 niet op tegen de mogelijke baten.

Actiepunt/handvat voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

- Per gemeente in het lokale uitvoeringsplan het educatieaanbod en de resultaten daarvan voor de betreffende gemeente inzichtelijk maken.

Lokale non-formele scholing

Non-formele taalscholing en digitale vaardigheden worden in Twente aangeboden door de lokale welzijnsinstellingen en de plaatselijke bibliotheken. Het cursusaanbod wordt door getrainde vrijwilligers verzorgd, is toegespitst op vooral de wat lagere taalniveaus en vaak ook gericht op onderhoud van het taalniveau, in plaats van stijging van het niveau. Het aanbod vindt meestal dicht bij de woonlocatie van de deelnemers plaats en de drempel om deel te nemen is laag. Lesmaterialen en training van vrijwilligers worden door de Stichting Lezen & Schrijven (gratis) beschikbaar gesteld. De stichting Digisterker heeft een vergelijkbaar aanbod voor de digitale vaardigheden van de cursussen Klik en Tik en Digisterker.

Actiepunt/handvat voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

- Per gemeente in het lokale uitvoeringsplan het non-formele scholingsaanbod en de resultaten daarvan voor de betreffende gemeente inzichtelijk maken.

Entree-opleiding als belangrijke schakel

Deelnemers aan de MBO-niveau 1 opleiding Entree behalen goede resultaten naar vervolgopleiding en arbeidsmarkt. In het schooljaar 2018-2019 zijn er 130 anderstalige volwassen deelnemers gestart, waarvan 40 deelnemers die vanuit Educatie zijn doorgestroomd. Van de 108 deelnemers heeft 83% het diploma behaald en van de gestarte deelnemers is 75% uitgestroomd naar betaald werk of doorgestroomd naar een vervolg-beroepsopleiding op niveau 2 of hoger. Deze percentages komen overeen met de resultaten over het voorgaande schooljaar 2017-2018. De Entree-opleiding vervult hierdoor een belangrijke schakelfunctie naar het voor geletterdheid gewenste niveau-2. Tevens nemen de kansen op de arbeidsmarkt significant toe.

Actiepunt/handvat voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

- Per gemeente in het lokale uitvoeringsplan het Entreeaanbod en de resultaten daarvan voor de betreffende gemeente inzichtelijk maken.

Vakopleidingen

Vakopleidingen en vakmodules dragen ook bij om laaggeletterdheid te verminderen. Het voordeel is dat de geleerde taal en andere basisvaardigheden direct worden toegepast op het werk en vaak dagelijks worden gebruikt. Vakopleidingen tot startkwalificatieniveau zijn voor werkenden en

werkzoekenden gratis toegankelijk via het Leerwerkloket Twente. Voor de bekostiging van de opleidingen wordt gebruik gemaakt van het Twents Fonds voor Vakmanschap en/of de gemeentelijke re-integratiemiddelen.

Actiepunt/handvat voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

- Per gemeente in het lokale uitvoeringsplan het vakopleidingenaanbod en de resultaten daarvan voor de betreffende gemeente inzichtelijk maken.

5.1.5 Aantal doelgroepen nader toegelicht

In deze paragraaf gaan we op een aantal specifieke groepen nader in.

Laaggeletterde volwassenen die Nederlands als moedertaal hebben (NT1)

Meer dan de helft van de laaggeletterden is autochtoon, de zogenaamde NT1-groep (Nederlands als eerste taal). Zij hebben in Nederland op school gezeten en bezitten over het algemeen een goede spreekvaardigheid, maar hebben moeite met lezen, schrijven, rekenen of missen digitale vaardigheden. In paragraaf 4.3 is ingegaan op het onderscheid tussen 'mild' en 'zeer' laaggeletterd. Voor mild laaggeletterden is een hoger niveau van geletterdheid te bereiken dan voor mensen die zeer laaggeletterd zijn. In Twente is ruim de helft van de laaggeletterden 'mild' laaggeletterd. Het is aannemelijk dat de groep NT1-ers hierin sterk vertegenwoordigd is. Veruit de meesten hebben een VMBO of MBO-opleiding gedaan, maar beschikken nog niet over het taalniveau MBO 2/3 of het startkwalificatieniveau dat voor de arbeidsmarkt gewenst is. Deze omvangrijke groep mild laaggeletterden kan zich via het Twents Fonds voor Vakmanschap en/of de gemeentelijke re-integratiemiddelen (gratis) kwalificeren, waarbij het Leerwerkloket Twente een adviserende functie heeft.

Voor de 'mild' laaggeletterde NT1-er staat de stap zetten naar een (deel) vakopleiding gericht op de (toekomstige) arbeidsmarkt centraal om naar het MBO 2/3-niveau te komen. Bij de 'zeer' laaggeletterde NT1-er zal het vooral gaan om de basisvaardigheden lezen, schrijven, rekenen en digitale vaardigheden en participeren in de samenleving. Hiervoor kan men terecht bij één van de Twentse taalpunten voor het (gratis) Twentse educatieaanbod of het non-formele scholingsaanbod van de lokale partners in de Twentse gemeenten, waarbij moet worden aangesloten op de actuele leervraag van de volwassene. Hierin voorziet voor de taalpunten de nieuwe intakeprocedure op basis van 'Wat wil ik leren en doen'.

Het huidige educatieaanbod wordt momenteel nog nauwelijks gebruikt door de NT1-groep. Door het educatieaanbod van het ROC meer toe te spitsen op de leefwereld en participatie wordt getracht de NT1-groep beter te bedienen. Hiertoe wordt het leren van de basisvaardigheden taal, rekenen en digitale vaardigheden verbonden met het thema gezondheid (scoren met gezondheid), budgetbeheer, meedoen (voor deelnemers onder taalniveau A1) en werknemersvaardigheden (voor deelnemers vanaf A1). Bij de inkoop van de educatietrajecten (WEB) voor 2020 is met het ROC van Twente afgesproken om het aantal NT1-deelnemers substantieel te verhogen naar 50. Vanwege de corona crises wordt deze ambitie doorgeschoven naar 2021 en voor dat jaar bijgesteld naar 60.

Naast dat het aanbod voor de NT1'er op orde moet zijn en moet aansluiten bij de persoonlijke leerwensen en -behoeften, is een ander belangrijk aandachtspunt het vinden van de NT1'er. Juist bij deze doelgroep is de factor "schaamte" een enorme belemmering om uit zichzelf hulp te zoeken. Als Nederlands niet de moedertaal is, is het vanzelfsprekend om ondersteuning te zoeken. En ook voor hulpverleners is taal een logisch gespreksonderwerp bij anderstaligen. Bij de doelgroep die Nederlands

als moedertaal heeft, is dat echt anders. Er moet veel meer aandacht komen voor het herkennen van de signalen, motiveren en doorverwijzen van laaggeletterden bij alle mensen in de uitvoering. Zowel bij gemeenten, als welzijnsorganisaties, bibliotheken etc. De Taalmeter kan een goed hulpmiddel zijn om de laaggeletterde NT1'er op te sporen. Deze kan worden ingezet bij het proces omtrent uitkeringsaanvragen, maar ook bij andere loketten.

Actiepunten/handvatten voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

- Voor het non-formele aanbod in de gemeente wordt de lokale NT1-ambitie vertaald in het aanbod en de resultaten daarvan worden voor de betreffende gemeente inzichtelijk maken.
- Bij de Twentse inkoop WEB 2021 een NT1-ambitie opnemen van 60 deelnemers en de vertaling hiervan naar de betreffende gemeente in het lokale uitvoeringsplan.
- Een plan bedenken hoe de NT1'er op te sporen is en gemotiveerd naar passend aanbod kan worden verwezen.

Laaggeletterde volwassenen die Nederlands als tweede taal hebben (NT2)

Met uitzondering van de inburgeraars kunnen alle inwoners van Twente gratis gebruik maken van het educatieve aanbod dat vanuit de WEB-middelen bij het ROC van Twente wordt bekostigd en het lokale non-formele aanbod dat door de plaatselijke gemeenten wordt gefinancierd. Momenteel wordt het aanbod vrijwel uitsluitend benut door de doelgroep NT2. Dit is een gevolg van het huidige inburgeringstelsel, waardoor veel ex-inburgeraars nog aanvullende taalscholing nodig hebben. Van het nieuw in 2021 in te voeren inburgeringstelsel verwachten wij meer rendement, waardoor op termijn minder doorstroom nodig is naar de educatietrajecten.

Werkenden

Ruim de helft van de laaggeletterden heeft betaald werk. Vooral in de sectoren bouw, industrie, handel, horeca, zorg en schoonmaak komt laaggeletterdheid relatief veel voor. Voor Nederland bedraagt het percentage laaggeletterden onder werkenden 9%. Deze werkenden participeren weliswaar, maar zijn kwetsbaar voor toekomstige reorganisaties en hebben een grotere kans om werkloos te worden. Om dit te voorkomen is het van belang dat werkgevers laaggeletterdheid herkennen in hun bedrijf en dat werknemers stappen (durven) zetten om hun vaardigheden te verbeteren. Werkgevers die de taalvaardigheid van hun werknemers verbeteren worden vanaf 2017 gefaciliteerd door landelijke subsidieregelingen zoals "Tel mee met Taal" en de Subsidieregeling Leren en Ontwikkelen in het midden- en kleinbedrijf en grootbedrijven uit de sectoren landbouw, horeca en recreatie (SLIM-regeling). Onze adviseurs Werk kunnen deze regelingen en het thema laaggeletterdheid meenemen in hun bedrijfsbezoeken als maatwerk. Daarnaast worden bedrijven vanuit de stichting lezen en schrijven en het Leerwerkloket bezocht en geholpen met het herkennen van laaggeletterdheid. Daarbij is het van belang dat werknemers indien mogelijk een startkwalificatie behalen. Het Rijk faciliteert werkgevers door een tegemoetkoming in de scholingskosten via de Beroepsbegeleidende leerweg (BBL) en in Twente kan een beroep worden gedaan op het Twents Fonds voor Vakmanschap.

Meer dan de helft van de laaggeletterden werkt en draagt actief bij aan onze economie. De betrokken werkgevers van deze (op termijn kwetsbare) groep werknemers hebben hierbij een eigen verantwoordelijkheid. Door hun werknemers waar mogelijk te scholen naar een startkwalificatie op de arbeidsmarkt weten werkgevers zich in de toekomst verzekerd van goed inzetbare vakmensen.

Aktiepunten/handvatten voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

- Het aantal werknemers dat via het Twents Fonds voor Vakmanschap een opleiding volgt gericht op MBO 2/3.
- Het aantal door het Leerwerkloket en de Stichting Lezen en Schrijven bezochte werkgevers en het aantal werknemers dat hierdoor start met activiteiten om basisvaardigheden te verbeteren.
- Het aantal door adviseurs Werk bezochte bedrijven en het aantal werknemers dat hierdoor start met activiteiten om basisvaardigheden te verbeteren.

Sociale werkvoorziening

Tenslotte vraagt de aanpak van laaggeletterdheid voor de groep die licht verstandelijk beperkt is om een andere aanpak dan de NT1'ers of NT2-ers zonder deze kenmerken. Dit doen we in samenwerking met onze sociale werkvoorzieningen om actief basisvaardigheden te bevorderen voor hun medewerkers en zetten o.m. voor deze groep taalambassadeurs in.

Actiepunt/handvat voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

- Samenwerking Taalpunten en Sociale werkvoorzieningen nader uitwerken.

5.2 Voorkomen van laaggeletterdheid

Naast het ondersteunen van laaggeletterde inwoners die hun basisvaardigheden willen verbeteren, is het voorkomen van laaggeletterdheid een belangrijk onderdeel van de integrale aanpak. Voorkomen is immers beter dan genezen, is een bekend gezegde. We moeten dus voorkomen dat onze jongeren onvoldoende geletterd het onderwijs verlaten. En bij de groep volwassenen moeten we ervoor zorgen dat statushouders hun inburgeringstraject met voldoende taalniveau afronden, zodat zij goed mee kunnen doen in de samenleving en op de arbeidsmarkt.

5.2.1 Jeugd t/m basisschool

Een effectieve aanpak van laaggeletterdheid begint met het voorkomen van taalachterstand bij het jonge kind. Onderzoek toont aan dat vroegtijdige aandacht voor taalachterstand bij het jongste kind het meest effectief is. Vanuit het Onderwijsachterstandenbeleid (AOB) is er daarom veel aandacht voor Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE) en taalonderwijs. Het beschikbare budget voor het Onderwijsachterstandenbeleid in Twente bedraagt in 2020 ca. € 12 miljoen. Ongeveer de helft van dit bedrag wordt ingezet om de VVE in Twente voor kinderen van alle ouders betaalbaar en toegankelijk te maken. Bij de VVE-indicatie wordt naast het opleidingsniveau van de ouders ook gekeken naar bijvoorbeeld de taalomgeving waarin het kind opgroeit.

De afgelopen jaren is veel geïnvesteerd in de kwaliteit van VVE door scholing, extra ondersteuning in de vorm van VVE-coaches, Intern Begeleiders en de ontwikkeling van doorgaande lijnen richting het primair onderwijs. De samenwerking in Integrale Kind Centra (IKC) speelt hierbij een belangrijke rol in Twente. De stuurgroep IKC/VVE wil ouders toerusten om hun kinderen te kunnen ondersteunen met taal, wil een actieve rol spelen bij het signaleren van laaggeletterdheid onder ouders en hen begeleiden naar passend aanbod.

Vanuit het onderwijsachterstandenbudget worden tevens de schakelklassen voor anderstalige kinderen (mede) gefinancierd. Kinderen die de Nederlandse taal niet beheersen stromen het

basisonderwijs in via een aanbod van schakelklassen. Verder worden in Twente zomerscholen en het versterken van de ouderbetrokkenheid vanuit OAB mogelijk gemaakt.

In Twente proberen we activiteiten gericht op jonge kinderen te verbinden met aanpak van mogelijke taalachterstanden bij ouders. Ouders met een laag taalniveau lezen minder boeken en tijdschriften, hebben een beperktere woordenschat en lezen hun kinderen minder voor. Hierdoor komen hun kinderen in de thuissituatie minder met taal in aanraking en bestaat de kans dat de taalachterstand van ouder op kind wordt doorgegeven. Voor deze kinderen is het van belang dat hun ouders met de taal ondersteund worden en dat zij als kind buitenshuis in een taalrijke omgeving komen om te leren. Voorbeelden hiervan zijn de projecten Ei van Columbus, VVE-thuis, Voorleesexpress, Boekstart en de Voorleesdagen. In het project Ei van Columbus en andere varianten volgen de ouders parallel met hun kinderen op school een programma dat gericht is op het vergroten van de woordenschat. Bij het project VVE-thuis worden ouders actief betrokken - in een aantal gevallen met meerdere huisbezoeken - met de bedoeling hen te stimuleren thuis activiteiten te doen die aansluiten bij het VVE-programma in de peuterspeelzaal. Vrijwilligers lezen bij de Voorleesexpress voor in gezinnen met kinderen van 2 – 8 jaar en helpen ouders om zelf te gaan voorlezen. Door Boekstart maken jonge ouders via bemiddeling van de Twentse consultatiebureaus kennis met de mogelijkheden die de bibliotheek te bieden heeft op het gebied van baby- en peuterboeken. De Voorleesdagen brengen het voorlezen op een leuke manier onder de aandacht van een breed publiek.

Actiepunten/handvatten voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

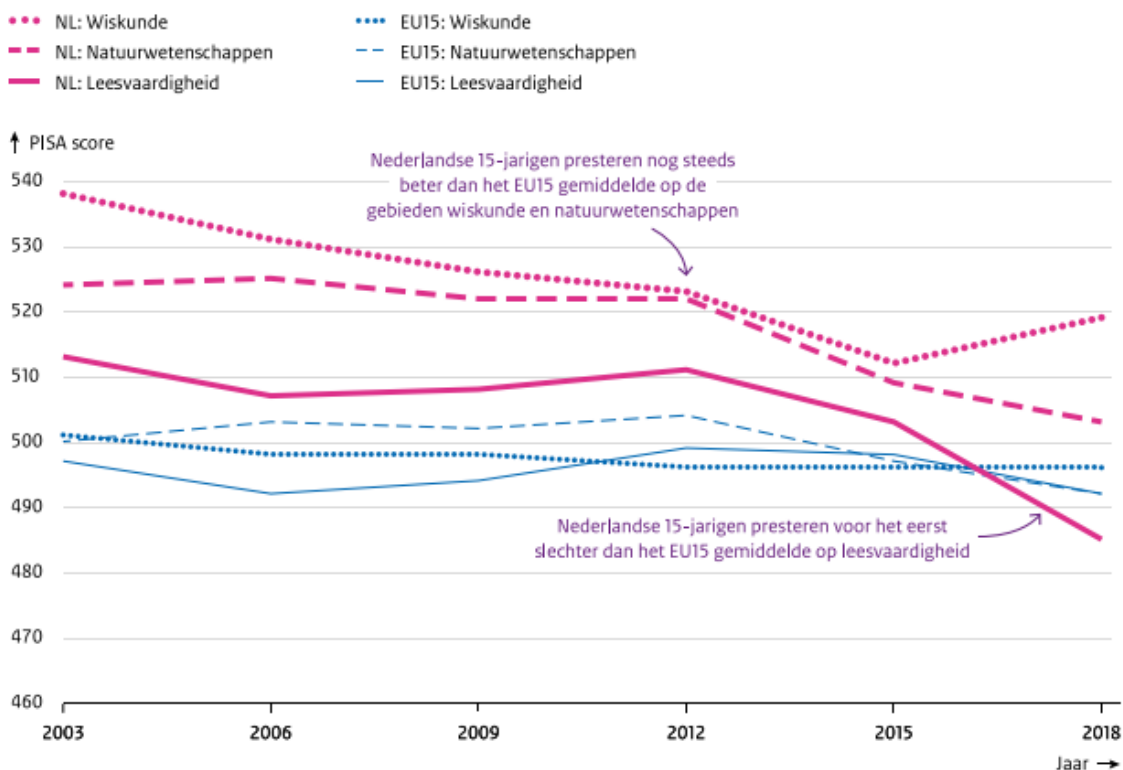
- In de beleidsplannen van de basisscholen wordt aandacht gegeven aan het voorkomen van laaggeletterdheid en aan het signaleren en verwijzen van laaggeletterde ouders naar de lokale Taalpunten.
- Samenwerking Taalhuizen en IKC's in de regio nader vormgeven. Medio 2020 is al 1 pilotproject van start gegaan.
- Inspelend op de coronacrisis en het thuisonderwijs dat hierdoor noodzakelijk werd, kunnen scholen (als vindplaats) vanuit de taalsamenwerking worden benaderd om hulp te bieden aan ouders bij het vergroten van hun digitale vaardigheden.
- De Twentse bibliotheken bevorderen het lezen en leesplezier door Boekstart, de Voorleesexpress en Bibliotheek op school (dBoS). De raakvlakken voor wat betreft laaggeletterde ouders opnemen in het uitvoeringsplan.

5.2.2 Jeugd middelbare school

Lezen is één van de basisvaardigheden en met deze vaardigheid gaat het helaas niet de goede kant op onze scholen. Dat blijkt uit het rapport De Staat van het onderwijs 2020, van de onderwijsinspectie. Uit onderzoek blijkt dat de leesvaardigheid van 15-jarige Nederlandse leerlingen vooral de laatste 6 jaar sterk achteruit is gegaan. Onze leerlingen scoren op lezen nu onder het EU-gemiddelde, terwijl Nederland tot 2015 steeds boven de EU presteerde. Zorgelijk is ook dat de leerlingen aangeven steeds minder plezier aan lezen te beleven.

Figuur 4 Resultaten 15-jarige leerlingen in internationaal perspectief

Dalende prestaties leesvaardigheid

Bron: Gubbels, van Langen, Maassen & Meelissen, 2019

De onderwijsinspectie constateert dat scholen zich focussen op vaardigheden die worden getoetst op het centraal examen en dat daardoor andere zaken minder aandacht krijgen. Diepere denkvaardigheden zoals reflecteren en evalueren zijn moeilijker te toetsen, maar dit zijn vanuit het oogpunt van laaggeletterdheid juist de vaardigheden die de Nederlandse scholieren steeds meer ontberen. De inspectie adviseert in haar rapport van 2020 dan ook om in de lessen meer aandacht te besteden aan de diepere lees- en denkvaardigheden. Dat kan door naast toetsen voor een cijfer, ook aandacht te besteden aan en feedback geven op hoe leerlingen meer kunnen leren.

De ontwikkeling dat jongeren onvoldoende geletterd van school komen betekent dat zij minder goed bestand zijn tegen veranderingen in de economie en op de arbeidsmarkt. Primair ligt hiervoor de verantwoordelijkheid bij de scholen en de onderwijsinspectie, maar vanuit de taalsamenwerking kan hieraan bijgedragen worden door laaggeletterde ouders van deze jongeren te ondersteunen.

Aktiepunten/handvatten voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

- In de beleidsplannen van de middelbare scholen wordt aandacht gegeven aan het voorkomen van laaggeletterdheid en aan het signaleren en verwijzen van laaggeletterde ouders naar de lokale Taalpunten.
- Inspelend op de coronacrisis en het thuisonderwijs dat hierdoor noodzakelijk werd, kunnen scholen (als vindplaats) vanuit de taalsamenwerking worden benaderd om hulp te bieden aan ouders bij het vergroten van hun digitale vaardigheden.
- De Twentse bibliotheken bevorderen het lezen en leesplezier door Boekstart, de Voorleesexpress en Bibliotheek op school (dBoS). De raakvlakken voor wat betreft laaggeletterde ouders opnemen in het uitvoeringsplan.

Verder is van groot belang dat jongeren hun schoolperiode met een erkend diploma afronden en niet voortijdig de school verlaten. Dat diploma vormt dan weer de basis om op een later moment een vervolgopleiding aan te koppelen (een leven lang leren). Tenslotte faciliteert een aantal Twentse gemeenten huiswerkbegeleiding om zo jongeren te helpen hun schooldiploma te halen.

Het Rijk wil dat alle jongeren in Nederland van 12 tot 23 jaar zonder startkwalificatie goed worden ondersteund. Voor Twente is dit uitgewerkt pakken in De Nieuwe Twentse Belofte 2020 – 2024, waarin concreet op de drie landelijke ambities voor 2024 wordt ingegaan:

- Aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters (VSV-ers) terugbrengen (20.000 in heel Nederland)
- Percentage VSV-ers verhogen dat na 1 jaar weer terug op school of aan het werk is
- Ondersteunen van jongeren voor wie de overstap naar vervolgonderwijs en/of arbeidsmarkt extra lastig is door hun achtergrond en dus meer risico lopen

Met de Twentse Belofte is de doelgroep schoolverlaters goed in beeld en de samenwerking in Twente goed georganiseerd. Er is één arbeidsmarktregio, één jeugdzorgregio, één veiligheidsregio en het onderwijs is ook als één partner georganiseerd.

De landelijke ambitie is naar Twente als volgt vertaald:

- Het aantal VSV-ers is al jaren relatief laag (nu 1,6%) en dat willen we, ondanks verminderde financiële middelen, zo houden. In Twente streven we naar 1,6% in 2023/2024, wat overeenkomt met de landelijke doelstelling.
- Nu gaat een kwart van de jongeren die een jaar eerder stopten weer terug naar school. De afgelopen twee jaar hebben de scholen en gemeenten een aanpak ontwikkeld om meer jongeren te motiveren om weer naar school te gaan. De komende jaren verwachten we daarvan als effect dat het percentage jongeren dat weer naar school gaat stijgt naar 30%.
- Over het aantal jongeren, dat een jaar later weer aan het werk is, valt met de huidige coronacrisis lastig een realistische inschatting te maken. Op dit moment verliezen steeds meer jongeren hun baan. Als inschatting houden we de cijfers van de afgelopen jaren aan.
- Voor de laatste ambitie van het Rijk kijken we liever naar de manier waarop we jongeren uit VSO, PRO en Entree ondersteunen, dan dat we alleen maar kijken naar een percentage of een aantal. We willen dat op 1 oktober alle jongeren van het VSO, PRO en Entree, als ze stoppen met school, bekend zijn bij de gemeente. Ook willen we dat er contact is met deze jongeren en hun ouders over de vervolgstappen. De komende tijd zullen we aan deze basisdoelstelling aanvullende doelstellingen toevoegen. De maatschappelijke positie van deze groep wordt eerst goed gemonitord.

Samengevat betekent dit voor de komende periode:

	Teldatum 1 oktober 2021 mbt studiejaar 2020/2021	Teldatum 1 oktober 2022 mbt studiejaar 2021/2022	Teldatum 1 oktober 2023 mbt studiejaar 2022/2023	Teldatum 1 oktober 2024 mbt studiejaar 2023/2024
% nieuwe jaarlijkse vsv in RMC regio	1,6	1,6	1,6	1,6
% vsv dat jaar later opleiding volgt	24	26	28	30
% vsv dat jaar later werk heeft	33	34	34	35

Daarnaast geldt dat Twente op een aantal punten een grotere ambitie heeft:

- We richten ons ook op jongeren tussen de 23 en 27 jaar. Dit past in de lijn van het IBO en de kabinetsreactie daarop. De vsv-middelen zetten we hier niet voor in, maar we kijken naar de instrumenten van de participatiewet.
- We kijken niet alleen of ze terug naar school gaan, maar ook of ze een diploma halen. om school echt af te maken is blijvende ondersteuning van school en gemeente nodig (een coach op meerdere leefgebieden). Daarom hebben we een langere periode nodig om te bepalen of die aanpak succesvol is.
- We richten ons ook op jongeren die langer dan 1 jaar geleden voortijdig van school zijn gegaan.
- We bekijken tot slot de optelsom van terug naar school en terug naar werk. Op die manier blijven we aandacht houden voor de jongeren die maatschappelijk uitvallen. In Twente ligt dat percentage relatief hoog en dat willen we absoluut verlagen.

5.2.3 Werkende jongeren

In het kader van de Twentse Belofte geven we in Twente bijzondere aandacht aan jongeren die al wel aan het werk zijn, maar door het ontbreken van een startkwalificatie kwetsbaar zijn als het economisch minder gaat of als zij om een andere reden hun baan kwijt raken. Deze groep wordt actief benaderd door het Leerwerkloket Twente (LWL):

- LWL Twente maakt afspraken met werkgevers over het verder opleiden van jongeren zonder startkwalificatie. Het gaat om werkgevers die in Twente relatief veel jongeren zonder startkwalificatie in dienst hebben;
- LWL Twente moedigt werkende jongeren zonder startkwalificatie aan om naast hun werk verder te gaan met school;
- Gemeenten en het Regionaal Meld- en Coördinatiefunctie Voortijdig Schoolverlaten (RMC) houden bij welke jongeren tot 23 jaar zonder startkwalificatie aan het werk zijn. Deze jongeren worden daarna benaderd door het Leerwerkloket.

Met deze aanpak proberen we te voorkomen dat jongeren uitvallen door ze te scholen op basisvaardigheden en andere skills waarmee ze hun toegevoegde waarde op de arbeidsmarkt vergroten.

5.2.4 Inburgering

Een effectieve inburgering gericht op participatie draagt wezenlijk bij aan het voorkomen van laaggeletterdheid. Als Twentse gemeenten zijn wij dan ook blij met de plannen zoals die er nu liggen voor de invoering van de nieuwe Wet Inburgering per 1 juli 2021. Wij zijn in Twente volop bezig met de voorbereidingen en verwachten dat na invoering van de wet op termijn de druk van ex-inburgeraars (NT2) op het educatieaanbod afneemt.

Het kabinet wil de regierol voor de begeleiding van inburgeraars weer bij de gemeenten leggen. Hierop anticiperend pakken we in Twente waar mogelijk al de regie op over de inburgering om een effectieve en efficiënte integratie van alle statushouders te realiseren. We ondersteunen inburgeraars zo goed

mogelijk door bijvoorbeeld in samenwerking met de taalscholen avondgroepen te realiseren. Hierdoor hoeft de inburgeringsplicht niet in de weg te staan van vrijwilligerswerk of de toeleiding naar betaald werk. Tijdens het inburgeringstraject stimuleren wij dat verbindingen worden gelegd met het doen van vrijwilligerswerk, of non-formele taalscholing. Tenslotte beoordelen we of na de inburgering een hoger taalniveau kan worden gerealiseerd door de inzet van een vervolgtraject onder het educatiebudget (WEB).

Vanuit de maatschappelijke begeleiding worden de nieuw binnengekomen statushouders snel wegwijs gemaakt in onze samenleving en het belang van meedoen duidelijk gemaakt. Als afsluiting wordt de landelijke participatieverklaring getekend.

In de afgelopen periode hebben we mooie ideeën en initiatieven gezien van werkgevers die zich willen inzetten voor statushouders. In 2020-2024 willen we de motivatie en energie van deze werkgevers benutten en andere werkgevers inspireren om te kijken naar mogelijkheden voor taal/werkstages en betaalde werkplekken voor statushouders. Hierbij zoeken we de samenwerking met de taalscholen, die mogelijk op locatie les kunnen geven en scholing in vaktaal kunnen faciliteren.

In het kader van de Veranderopgave Inburgering voeren we in Twente 3 pilots uit. Met de pilots kunnen nieuwe instrumenten en werkwijzen worden uitgetest, in voorbereiding op het nieuwe inburgeringsstelsel. De pilots worden uitgevoerd in samenwerking met het ROC van Twente en zijn gericht op de onderdelen duale trajecten, B1-route en Z-route:

- **Duale trajecten:** De inburgeringslessen die de deelnemers nu al volgen worden gecombineerd met praktijkleren (bijvoorbeeld in de zorg of techniek) en modules op diverse maatschappelijke thema's. Daarnaast worden dagdelen gevuld met het opdoen van (werk)ervaring middels vrijwilligerswerk, stages of participatieplaatsen. Door de combinatie van leren en werken/participeren passen de deelnemers het geleerde direct in een maatschappelijke context toe en vice versa. Dit draagt bij aan het sneller verwerven van de Nederlandse taal, betere deelname in de samenleving en grotere kans op een betaalde baan.
- **B1-route:** Gedurende de pilot wordt een week vullend programma geboden waarbij de deelnemers drie dagdelen per week taallessen volgen. Daarnaast wordt er begeleiding geboden in de vorm van Loopbaanoriëntatie en krijgen zij les in maatschappelijke vaardigheden. Ook lopen de deelnemers één of twee dagdelen stage of verrichten zij vrijwilligerswerk. Op deze vrijwilligers- of participatieplaatsen vervullen zij praktijkopdrachten die worden meegenomen in hun taalportfolio. De activiteiten die plaatsvinden op het ROC van Twente worden verzorgd door gecertificeerde NT2-docenten. Door de combinatie van intensieve taallessen, loopbaanoriëntatie, stage en het werken aan werk- en schoolvaardigheden, wordt een volledig programma aangeboden waarbij deelnemers constant met taal bezig zijn.
- **Z-route:** Het programma is verspreid over vijf dagen, waarbij iedere dag begint met 2 uur taallessen. Aansluitend daarop volgen de deelnemers praktisch ingestoken lessen rondom diverse maatschappelijke thema's of worden ze letterlijk en figuurlijk geactiveerd door middel van sport-taalactiviteiten. Daarnaast zetten zij zich voor een aantal uur per week in als vrijwilliger. De taallessen worden verzorgd door het ROC van Twente. M-Pact geeft invulling aan de praktische themalessen en Sporttaal verzorgt de sport-taalactiviteiten. Door de combinatie van de verschillende componenten, blijven de deelnemers constant praktisch met taal bezig en leren zij over verschillende thema's ter bevordering van hun integratie. Door het participatie component worden ze gemotiveerd deel te nemen in de maatschappij.

Actiepunt/handvat voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

- Lokale taalpunten brengen het non-formele scholingsaanbod onder de aandacht van de Taalscholen en de maatschappelijk begeleiders die voor de inburgering actief zijn.

5.3 Versterken van de keten naar participatie

In de Twente wordt, zoals hiervoor beschreven, een breed scala aan activiteiten uitgevoerd om laaggeletterdheid te voorkomen en terug te dringen. Door deze activiteiten onderling te verbinden en te versterken ontstaat een ketenaanpak die onze inwoners in staat stelt zich duurzaam te ontwikkelen. Voor deze uitdaging staan we als gemeenten samen met onze partners bibliotheken, scholen, welzijnsinstellingen, werkgevers, leerwerkloket en stichting Lezen en Schrijven. De wens om het bestaande aanbod beter te verbinden en te versterken wordt breed onderschreven door alle partners. Dit vereist integraal denken en het zichtbaar willen maken van de resultaten in de keten.

Een voorbeeld hiervan is de 'Verrijking' die door het ROC van Twente sinds 2016 wordt uitgevoerd. Dit houdt in dat deelnemers naast de taallessen ook andere activiteiten oppakken die de participatie en het taalgebruik bevorderen. Hiervoor werkt het ROC samen met partners als gemeente, welzijnsinstellingen, maatschappelijke organisaties en bedrijven. Deze partners verzorgen 'verrijking'-activiteiten gericht op taalondersteuning (bijvoorbeeld taalmaatjes en praathuizen), instroom in vrijwilligerswerk, deelname aan verenigingsleven, of met ondersteuning aan de slag gaan op een werkplek. De activiteiten betekenen een ondersteuning en versterking van het werken aan de basisvaardigheden. Het streven is om de taaltrajecten zo veel mogelijk aan te laten sluiten op de leefwereld van de deelnemers en op wat de arbeidsmarkt van de deelnemers vraagt.

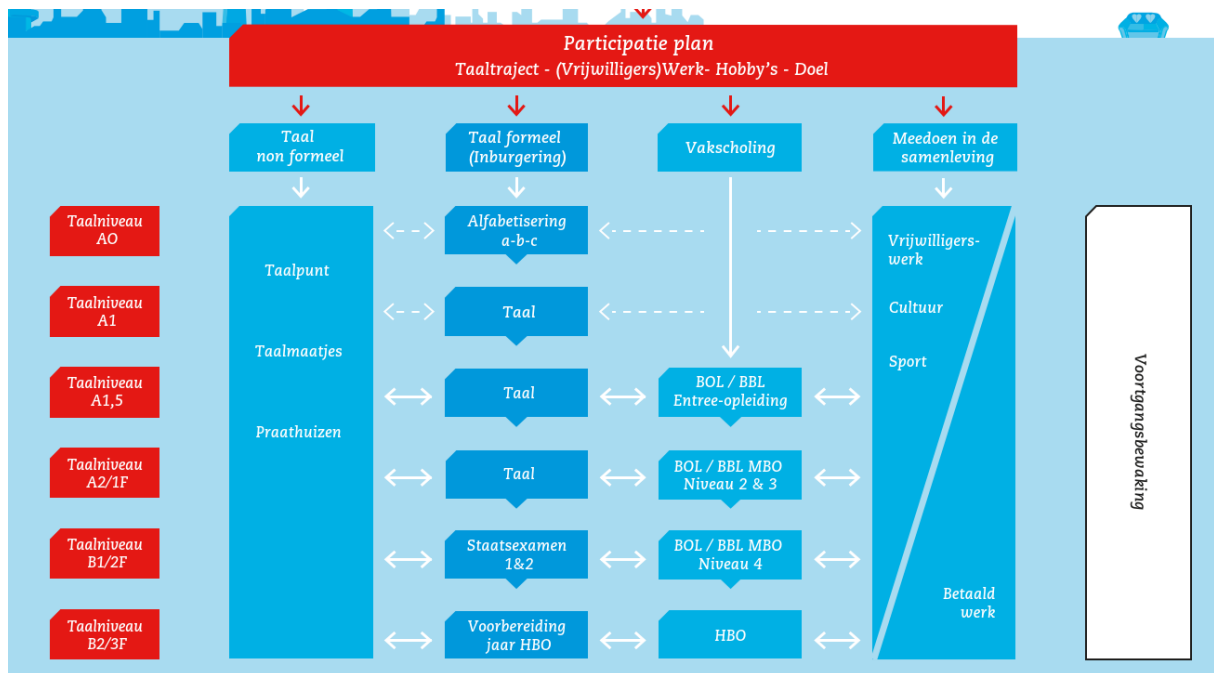
In de onderstaande tabel zijn de resultaten van de verrijking op basis van het 4e kwartaal 2019 opgenomen.

Gemeente	Werk	Vrijwilliger	Taalcoach	Lid vereniging	Totaal	Aantal unieke deelnemers
ALMELO	23	24	42	16	105	65
BORNE	6	6	3	0	15	12
DINKELLAND	0	0	0	0	0	0
ENSCHEDÉ	19	36	30	29	114	77
HAAKSBERGEN	1	5	6	2	14	10
HELLEDOORN	12	13	8	3	36	30
HENGÉLO	18	15	12	7	52	38
HOF VAN TWENTE	5	5	2	1	13	8
LOSSER	1	2	3	2	8	4
OLDENZAAL	18	7	5	4	34	29
RIJSSÉ-HOLTEN	1	0	0	0	1	1
TUBBERGEN	1	0	1	0	2	2
TWENTÉRAND	4	4	4	0	12	8
WIÉRDEN	2	1	1	0	4	4
Totaal	111	118	117	64	410	288

Tabel: aantal ROC-deelnemers taaltrajecten dat één of meer verrijkingsactiviteiten doet, 4e kwartaal 2019.

Formele en de non formele taalactiviteiten kunnen dus met elkaar worden verbonden en combinaties gemaakt met vakscholing, vrijwilligerswerk en betaald werk. Deze activiteiten versterken elkaar als ze in samenhang en liefst gelijktijdig worden ingezet.

Onderstaand schema geeft de samenhang van de verschillende onderdelen weer:

Actiepunten/handvatten voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

- Formele en de non formele taalactiviteiten worden met elkaar verbonden en combinaties gemaakt met vakscholing, vrijwilligerswerk en betaald werk.
- Activiteiten worden vanuit een ketenaanpak in samenhang en liefst gelijktijdig ingezet.
- Resultaten in de keten worden zichtbaar gemaakt.

5.4 Versterken van de Taalhuizen

De lokale Taalhuizen werken vanuit het gezamenlijk referentiekader 'Samen Sterk Staan', met dezelfde intakeprocedure op basis van 'Wat wil ik leren en doen' en met het ROC van Twente als de partner voor het formele aanbod. Dit alles draagt bij aan het uitdragen van een Twentse werkwijze met behoud van de lokale invulling en inkleuring.

Het meer dan vroeger werken vanuit een ketenbenadering vraagt dat de kwaliteit van de taalpunten wordt versterkt. Vanuit de taalpunten moeten verbindingen worden gelegd met meer partners dan voorheen en nieuwe manieren moeten worden gezocht om laaggeletterden te bereiken en van passend aanbod te voorzien. Zowel voor de NT1 als de NT2-doelgroep. Hierin kunnen bijvoorbeeld Taalambassadeurs een grotere rol spelen. Landelijk is afgesproken dat voor 2024 alle Taalhuizen in Nederland worden gecertificeerd (CBCT-certificering). Taalhuizen ontvangen hierover bericht van het CBCT, maar kunnen ook zelf aangeven wanneer ze de certificering willen doorlopen.

Verder willen we dat het bestaande aanbod en de resultaten daarvan per Taalhuis op de website wordt weergegeven en zo voor een breed publiek en toeleiders inzichtelijk gemaakt.

Tenslotte maakt kennisdeling binnen en tussen de taalpunten het mogelijk om 'best practices' uit te wisselen en hoeft het wiel niet op meerdere plekken uitgevonden te worden. Ook hierin heeft de stichting Lezen en Schrijven een ondersteunende rol.

Actiepunten/handvatten voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

- Certificering van de Taalhuizen
- Aanbod en resultaten Taalhuizen inzichtelijk maken op de website
- Kennisdeling tussen Taalhuizen via de stichting Lezen en Schrijven

5.5 Direct Duidelijk

Als gemeenten realiseren wij ons dat er veel mensen zijn die moeite blijven houden met de taal. Daar willen we in onze communicatie rekening mee houden. Een aantal Twentse gemeenten heeft hiertoe het convenant Direct Duidelijk ondertekent, waarin beloofd wordt om heldere en begrijpelijke taal in brieven en op de gemeentelijke websites te gebruiken. Gemeenten die nog niet aangesloten zijn, kunnen in hun uitvoeringsplan opnemen op welke termijn zij naar ondertekening streven.

De Direct Duidelijk-deal

Wij vinden het belangrijk dat wij als overheid duidelijk communiceren. Daarom zetten wij onze handtekening onder dit document. Natuurlijk communiceren we zelf ook in duidelijke taal. Dat doen we in onze eigen organisatie en daarbuiten. Zo zorgen wij dat iedereen de overheid beter begrijpt.

Dit spreken we af:

- ✓ 1. We maken beleid om direct duidelijk te communiceren. We voeren dit beleid uit en we beoordelen de resultaten.
- ✓ 2. We spreken precies af wat we gaan verbeteren en hoe we de resultaten daarvan beoordelen.
- ✓ 3. We zorgen ervoor dat onze medewerkers hulp krijgen om direct duidelijk te communiceren.

6. Jaarlijkse uitvoeringsplannen

Voor de regionale uitvoering van de aanpak van laaggeletterdheid kunnen de gemeenten op Twents niveau sturing geven via de inzet van de educatiemiddelen (WEB). In Twente worden de WEB-middelen tot 2024 ingezet voor uitvoering door het ROC van Twente van een breed educatieaanbod (zie paragraaf 5.1.4). Dit aanbod speelt in en is afgestemd op het non-formele aanbod van de lokale partners in de taalsamenwerking, heeft aandacht voor doorstroming naar beroepsonderwijs en legt concreet via de 'verrijking' verbindingen met de keten gericht op participatie, kent een prestatienorm voor taaltrajecten en vanaf 2021 wordt de sociale impact van het WEB aanbod gemeten (zie hoofdstuk 7). De regionale vertaling van de WEB-inzet 2021 is als bijlage toegevoegd en maakt onderdeel uit van de jaarlijkse uitwerking van onze Twentse aanpak 'Samen Sterk Staan!' tot 2024. Het is dit plan dat naar verwachting landelijk moet worden aangeboden aan het ministerie OCW als het bestuursakkoord weer van kracht wordt. Ook de landelijke monitoring zal in eerste instantie betrekking hebben op de inzet en resultaten van de educatiemiddelen (zie hoofdstuk 7).

Daarnaast sturen gemeenten via de middelen die zij plaatselijk beschikbaar stellen voor het non-formele aanbod en via hun beleid voor de bibliotheek, het onderwijs en onderwijsachterstandsbeleid, zorg- en participatiebeleid. Het gezamenlijke raamwerk, dat 'Samen Sterk Staan!' biedt, stelt elk van de 14 gemeenten in staat om jaarlijks tot 2024 een op de lokale situatie toegespitst uitvoeringsplan op te stellen. De verwachting is dat de lokale plannen vanwege de gezamenlijke achtergrond en referentiekader in dezelfde richting gaan werken, met oog voor maatwerk en prioriteiten in de eigen gemeente.

Bij de het opstellen van de plaatselijke jaarplannen kunnen de gegevens van het Twentse educatieaanbod, de Entreeopleiding en de vakscholing worden uitgesplitst naar de lokale situatie en de resultaten daarvan worden weergegeven. Tevens kunnen de door de betreffende gemeente beschikbaar getelde non-formele scholingsactiviteiten worden opgenomen en verbindingen worden gelegd met het plaatselijke welzijnswerk, bibliotheekbeleid, zorgbeleid en onderwijsbeleid. De in hoofdstuk 5 benoemde actiepunten/handvatten zijn bedoeld als aandachtspunten bij het opstellen van de lokale uitvoeringsplannen, waarbij de gemeenten vanuit hun specifieke situatie accenten en prioriteiten kunnen leggen. Bij het schrijven van de plannen kan de stichting Lezen en Schrijven ondersteuning bieden met het 'Groeimodel'.

Overzicht actiepunten/handvatten voor nadere uitwerking in lokale uitvoeringsplannen:

De vraag centraal: wat wil ik leren en doen

- Taalpunten voor in 2021 "Wat wil ik leren en doen" als basis voor de intake in.

Schuldhulpverlening, wijkteams en bijstandsteams als vindplaatsen

- De consulenten van de schuldhulpverlening, wijkteams en werk&inkomen trainen in het herkennen, motiveren en gericht doorverwijzen naar de lokale taalpunten. Deze training ook aanbieden aan gemeentelijke baliemedewerkers die veel laaggeletterden zien.
- Verbinding leggen tussen taalpunten en formulierenadviespunten.
- Aandacht vragen voor laaggeletterdheid in gemeentelijke beleidsnota's over arbeidsmarktaanpak, armoede en schuldhulpverlening, en wijkteams, met name voor het herkennen, motiveren en doorverwijzen van laaggeletterden.

Twentse educatietrajecten, lokale non-formele scholing, Entree- en Vakopleidingen

- Per gemeente in het lokale uitvoeringsplan het aanbod en de resultaten daarvan voor de betreffende gemeente inzichtelijk maken.

NT-1

- Voor het non-formele aanbod in de gemeente wordt de lokale NT1-ambitie vertaald in het aanbod en de resultaten daarvan worden voor de betreffende gemeente inzichtelijk maken.
- Bij de Twentse inkoop WEB 2021 een NT1-ambitie opnemen van 60 deelnemers en de vertaling hiervan naar de betreffende gemeente in het lokale uitvoeringsplan.
- Een plan bedenken hoe de NT1'er op te sporen is en gemotiveerd naar passend aanbod kan worden verwezen.

Werkenden

- Het aantal werknemers dat via het Twents Fonds voor Vakmanschap een opleiding volgt gericht op MBO 2/3.
- Het aantal door het Leerwerkloket en de Stichting Lezen en Schrijven bezochte werkgevers en het aantal werknemers dat hierdoor start met activiteiten om basisvaardigheden te verbeteren.
- Het aantal door adviseurs Werk bezochte bedrijven en het aantal werknemers dat hierdoor start met activiteiten om basisvaardigheden te verbeteren

Licht verstandelijke inwoners

- Samenwerking Taalpunten en Sociale werkvoorzieningen nader uitwerken.

Jeugd t/m basisschool en Middelbare school

- In de beleidsplannen van de basisscholen wordt aandacht gegeven aan het voorkomen van laaggeletterdheid en aan het signaleren en verwijzen van laaggeletterde ouders naar de lokale Taalpunten.
- Samenwerking Taalhuizen en IKC's in de regio nader vormgeven. Medio 2020 is al 1 pilotproject van start gegaan.
- Inspelend op de coronacrisis en het thuisonderwijs dat hierdoor noodzakelijk werd, kunnen scholen (als vindplaats) vanuit de taalsamenwerking worden benaderd om hulp te bieden aan ouders bij het vergroten van hun digitale vaardigheden.
- De Twentse bibliotheken bevorderen het lezen en leesplezier door Boekstart, de Voorleesexpress en Bibliotheek op school (dBoS). De raakvlakken voor wat betreft laaggeletterde ouders opnemen in het uitvoeringsplan.

Inburgering

- Lokale taalpunten brengen het non-formele scholingsaanbod onder de aandacht van de Taalscholen en de maatschappelijk begeleiders die voor de inburgering actief zijn.

Versterken keten naar participatie

- Formele en de non formele taalactiviteiten worden met elkaar verbonden en combinaties gemaakt met vakscholing, vrijwilligerswerk en betaald werk.
- Activiteiten worden vanuit een ketenaanpak in samenhang en liefst gelijktijdig ingezet.
- Resultaten in de keten worden zichtbaar gemaakt.

Versterken Taalhuizen

- Certificering van de Taalhuizen
 - Aanbod en resultaten Taalhuizen inzichtelijk maken op de website
 - Kennisdeling tussen Taalhuizen via de stichting Lezen en Schrijven
-

7. Monitoring voortgang

Niet alleen de Twentse gemeenten, maar ook het Rijk wil weten wat cursisten leren. Tevens wordt nagedacht over een kwaliteitskader en een -keurmerk voor het formele (diplomagericht) en non-formele (niet-diplomagericht) aanbod. Deze zullen in eerste instantie gelden voor de WEB-gefinancierde educatietrajecten. De verwachting is dat het ROC van Twente aan de vermoedelijke eisen kan voldoen, omdat het ROC werkt met professionele docenten, voldoet aan het keurmerk Blik op Werk en nu al het aantal educatiedeelnemers, de woonplaats van de deelnemer, het type traject dat wordt ingezet, het aantal afgeronde trajecten en behaalde diploma's monitort.

Helaas is het niet mogelijk om met een eenvoudige indicator de jaarlijkse voortgang op het gebied van laaggeletterdheid te monitoren. De beschikbare cijfers van laaggeletterdheid zijn namelijk gebaseerd op landelijke kengetallen die zijn gekoppeld aan de leeftijdsopbouw, land van herkomst, het opleidingsniveau en de arbeidsmarktstatus van de lokale bevolking. Rijk en VNG werken daarom samen aan het ontwikkelen van een landelijk dashboard voor output en outcome, waardoor de aantallen en resultaten openbaar en onderling vergelijkbaar worden. Dit blijkt in de praktijk echter een ingewikkelder opgave dan oorspronkelijk gedacht (AVG, aansluiting op bestaande monitoringsystemen, dataveiligheid) en het dashboard is daarom nu nog niet beschikbaar voor de gemeenten. De landelijke monitoring zal wanneer die gereed is naar verwachting in eerste instantie betrekking hebben op het educatieaanbod (WEB) en later wellicht worden uitgebreid naar andere activiteiten in het kader van laaggeletterdheid.

Voor de definitieve inrichting van onze monitoring in Twente is het van belang te weten welke gegevens we voor het dashboard moeten gaan aanleveren. In afwachting daarvan gaan we in Twente al wel aan de slag met monitoring, maar doen dat binnen onze huidige mogelijkheden en op basis van onze eigen behoefte aan voortgangsgegevens. Dit betekent dat kwantitatieve gegevens (aantal deelnemers, type trajecten, aantal trajecten afgerond, resultaten in de keten naar participatie) per gemeente inzichtelijk worden gemaakt. Ook willen we voor zowel de non-formele educatietrajecten als de formele trajecten weten of deelnemers sterker staan in de samenleving en beter participeren. Hiervoor kunnen we gebruik maken van de sociale inclusiemeting, die door Prof. M. de Greef is ontwikkeld en inmiddels door de helft van alle WEB-regio's wordt ingezet. Ook in Twente maken we vanaf eind 2020 gebruik van deze meting bij de educatietrajecten die door het ROC van Twente uitgevoerd worden.

Eind 2021 verwachten we in Twente de sociale inclusiemeting stapsgewijs in te kunnen voeren bij de non-formele activiteiten van onze partners in de taalsamenwerking, zodat ook hier inzicht ontstaat in de toegevoegde waarde van de verschillende activiteiten.

Voor de tussentijdse evaluatie van de aanpak 'Samen Sterk Staan!' wordt vanwege het grote belang dat we in Twente aan het terugdringen van laaggeletterdheid hechten en de brede samenhang met verschillende beleidsvelden in het Sociaal Domein een stuurgroep onder voorzitterschap van één van de Twentse wethouders arbeidsmarktbeleid uit het Portefeuillehoudersoverleg Arbeidsmarkt Regio

Twente (PHA) ingesteld. De stuurgroep bestaat uit vertegenwoordigers van de Stichting Lezen en Schrijven, het Leerwerkloket Twente en de WEB-ambtenaren van Almelo, Enschede, Hengelo en Oldenzaal. Deze stuurgroep komt minimaal 2x per jaar bijeen om de voortgang te bewaken en zo nodig bij te sturen. De stuurgroep doet hiervan verslag naar het PHA en het Twentse educatieoverleg (WEB).